

**Наставно-научном Већу Филозофског факултета Универзитета у
Београду**

Београд, 16 .мај 2016.

**Реферат о завршеној докторској дисертацији докторандкиње Милене
Репајић "Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности
"Хронографије" Михаила Псела"**

Изабрани у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторандкиње Милене Репајић под називом "*Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности "Хронографије" Михаила Псела*" на IV редовној седници Наставно-научног Већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 14.априла 2016. године, имамо част да поднесемо следећи Реферат о завршеној докторској дисертацији.

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Докторандкиња Милене Репајић, дипломирани историчар, рођена је 24. јануара 1987. године у Смедереву, где је и завршила Гимназију. Студије историје на Филозофском факултету у Београду уписала је 2005. године где је дипломирала са најбољим успехом 21. децембра 2009. године, одбравивши дипломски рад на Катедри за Историју Византије под називом *Михаило Псел у "Хронографији"* који је вреднован највишом оценом 10 (десет). У току основних студија остварила је изузетне успехе, изражене како у брзини студирања, тако и у просечној оцени 9.85.

Говори енглески и француски језик, а активно се служи шпанским, немачким, руским и грчким језиком.

Након уписаних докторских студија на Катедри за историју Византије Одељења за историју школске 2009/2010. године постала је истраживач на пројекту "*Хришћанска култура на Балкану у средњем веку : Византијско царство, Срби и Бугари од 9. до 15. века*". Запослена је на Филозофском факултету у Београду од 2011. године.

Предлог теме за докторску дисертацију под насловом "Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности "Хронографије" Михаила Псела" кандидаткиња је одбранила 1. децембра 2011. године пред Комисијом за одбрану теме доктората, коју су сачињавали проф. др Радивој Радић, проф. др Војислав Јелић и проф. др Татјана Суботин-Голубовић.

Колегиница Милена Репајић је објавила више научних радова међу којима треба издвојити чланке: 'Болести царева у „Хронографији“ Михаила Псела', *Византијски свет на Балкану. Пета национална конференција византолога*, Београд 2012, 333-348; 'Друштвена историја Византије', *Годишњак за друштвену историју* 18 (2011/2) 95-99 (са Ларисом Орлов); 'Константин Велики у историјским делима Михаила Псела', *Свети цар Константин и хришћанство*, Ниш 2013, 461-475); 'Комнинска слика идеалног владара и идеологија Стефана Немање', *Међународни научни скуп, „Осам векова манастира Милешева“*, I, Милешева 2013, 13-41 (са Ларисом Орлов); "Жанр у функцији ироније. Литерарна освета Михаила Псела", *ЗРВИ* 52 (2015), 57-89.

2. Предмет и циљ дисертације

Пселово историјско дело привлачи својом јединственошћу унутар корпуса широко схваћене византијске књижевности пажњу истраживача већ више од једног столећа, али је суштински остало недовољно обрађено, схваћено и уклопљено у мисаони, интелектуални, духовни и политички свет како самог Михаила Псела тако и бурног и несталног византијског 11. века. Упркос малом броју рукописа, *Хронографија* Михаила Псела је тек недавно добила задовољавајуће критичко издање, чиме је створен тек први од неопходних предуслова за јасније разумевање и боље тумачење овог дела. Докторска дисертације докторандкиње Милене Репајић "Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности "Хронографије" Михаила Псела" представља истраживање од посебног значаја за разумевање овог, несумњиво једног од најзначајнијег дела укупне византијске књижевности и аутора који својом важношћу и утицајем, ученошћу, али и политичком делатношћу заузима посебно место у хиљадугодишњој историји Византије. Као предводник једног новог таласа византијских учењака прве половине 11. века, Михаило Псел је својом делатношћу—али и својим историјским и реторским делима—дубоко обележио потоњи развој Византијског царства.

Непревазиђени интелектуалац у средишту круга самосвесних учењака, амбициозни саветник царева и строги критичар својих савременика, Михаило Псел спада у најзанимљивије личности укупне европске историје, а промене које је својом делатношћу унео у византијски интелектуални свет допринеле су да се читав 11. век недавно назове *Пселовом ренесансом*, чиме је његова утицајност на несумњиво најпрецизнији начин формулисана. Предмет докторске дисертације колегинице Милене Репајић јесте Пселово једино право историјско дело—за које је сам аутор одабрао помало контроверзни наслов *Хронографија*—односно анализа начина на који је Псел представљао најважније актере историјских догађаја у сопственој и претходним генерацијама, чија је делатност довела Византијско царство у другој половини 11. столећа у нимало завидан политички положај. Кроз анализу Пселовог специфичног приказа историјских догађаја и личности, протканог бројним скривеним и отвореним алузијама, иронијом, иронијом кроз алузије или увијеном у похвале, колегиница Милена Репајић је успела да оствари основни циљ своје дисертације: да кроз слојеве Пселовог згуснутог наратива проникне до ауторових основних порука које је он настојао да пренесе како свом непосредном окружењу, тако и следбеницима и каснијим нараштајим.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња је приликом израде докторске дисертације разрадила и великим делом потврдила почетне хипотезе, међу којима треба издвојити:

- *Хронографија* Михаила Псела је дело које обухвата период од 976. до 1078. године и представља један од најважнијих извора за 11. век. *Хронографија* је састављена од два основна дела: првог који покрива временски период од 976. до 1059. године и другог који се наставља до 1078. године, писаног по жељи сина цара Константина X Дуке, Михаила;

- Као један од најученијих људи читавог византијског миленијума, Михаило Псел је писао ученим и артифицијелним грчким језиком, уз бројне реторске украсе, које је неретко користио као средство преношења својим ставова.

Из прве категорије неопходно је споменути велики политички значај Михаила Псела који је био једна од најистакнутијих и најутицајнијих

личности на цариградском двору од 1057. до 1071. године, непосредно пре, током и након владавине цара Константина Дуке. Михаило Псел је од времена цара Исака I Комнина (1057–1059) и сâм био умешан у већину догађаја које је описивао, обликујући политику Царства.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација "Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности "Хронографије" Михаила Псела" кандидаткиње Милене Репајић састоји се од 432 странице основног текста са напоменама, апстрактном на српском и енглеском језику и обимним списком коришћених примарних извора и литературе. Дисертација је најгрубље подељена на *Увод* (1-59), средишњи део који носи назив *Ликови Михаила Псела* (61-409) и *Закључак* (410-415), у коме се даје суд о лику самог аутора. Неопходно је истаћи да две прве целине представљају изузетан скуп бројних, неретко самосталних оригиналних студија посвећених најсложенијим питањима идеја, структуре, садржаја, начина приповедања и порука Пселове *Хронографије*.

У *Уводу* се тако, уз истраживачки преглед Пселовог живота и опуса—подједнако контроверзних у савременој науци и у историји византијског 11. столећа—анализирају особине историјског дела Михаила Псела, поређењем са класичним примерима или ауторовим "узорима", уз посебно поглавље о историјском жанру, вредности и значају које му је придавао како сам аутор, тако и учена византијска елита његовог времена. Основно, средишње поглавље дисертације *Ликови Михаила Псела*, сачињава пет великих и комплексних целина у којима се детаљно истражује тематика и нарација Пселове *Хронографије* постављене у различите аналитичке контексте византијске историје позног десетог и једанаестог века и приповедачких техника и политичке поруке самог Михаила Псела: *Доба последњих Македонаца: парадигма и кључ* (61-136), *Успон и пад свевидећег евнуха: Роман Аргир и Пафлагонци* (137-236), *Успон и пад свезнајућег филозофа* (237-329), *Револуција Исака Комнина* (330-367) и *Наратив унутар наратива: повест о Дукама* (367-409).

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Истраживање *Хронографије* Михаила Псела, једног од најзначајнијих дела византијске историографије, проистекле из пера јединственог мислиоца какав је био Михаило Псел спроведено у докторској дисертацији "Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности "Хронографије" Михаила Псела" кандидаткиње Милене Репajiћ представља изузетно значајан и у потпуности оригиналан научни допринос византијским и, уопште, средњовековним студијама. Урађена самостално, у потпуности у складу са најбољим савременим научним сазнањима, методологијом и приступом тематици, докторска дисертација колегинице Милене Репajiћ пружа сасвим нову слику о овом делу, његовом значају и улози у византијској "ангажованој историографији" Пселовог и каснијег времена. Прожето вишеслојним алузијама, иронијом, неортодоксним ауторовим ставовима о пре свега најважнијим политичким актерима за Византију прекретничког 11. века, Пселова *Хронографија* представља у великој мери дубоко езотерично дело усмерено ка уском кругу учених који би—евентуално—могли да разазнају нијансе интелектуалне реторске акробатике у којима се крије суштина Пселовог погледа на свет, става о савременицима и претходницима, али, несумњиво најпре опис сопственог интелектуално надмоћног положаја у дубоко конкуритивној цариградској елити.

Хронографија Михаила Псела по први пут у савременој науци добија своју правилну и потпуну анализу у докторској дисертацији Милене Репajiћ, представљену детаљно како кроз акрибичну анализу самих *јунака* овог дела, тако и кроз истраживање бројних аспеката живота, дела и деловања самог Псела, односно његових наративних техника и поступака који су имали за циљ да на посредан начин пренесу малобројним "посвећеним" у тадашњем и каснијим нараштајима Пселову *истину* о важним догађајима у којима је неретко он сам био протагонист.

6. Закључак

Докторска дисертација "Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности "Хронографије" Михаила Псела" докторандкиње Милене Репajiћ

урађена је у свему према одобреној пријави теме за дисертацију, а својим изузетним оригиналним резултатима далеко превазилази неопходне критеријуме за докторску дисертацију и то у размерама водеће савремен светске науке.

Стога смо слободни да предложимо да се усвоји позитивна оцена о докторској дисертацији **"Михаило Псел и његови јунаци. Студија личности "Хронографије" Михаила Псела"** Милене Репајић и да се кандидаткињи дозволи њена усмена одбрана.

Чланови Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације:

Проф. др Радивој Радић

Проф. др Татјана Суботин-Голубовић

Проф. др Јелена Ердељан

Др Лариса Вилимоновић

Проф. др Влада Станковић,
ментор и писац реферата